

Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget

Sametingets syn på

MINERALER OCH GRUVOR I SÁPMI

Sametingets syn på gruvor och mineraler i Sápmi har utarbetats under 2012-2014 och antogs av plenum samlat i Åre 2014-05-20.

Omslagsbild: Marie Enoksson

www.sametinget.se/gruvor

© Sametinget 2014

Innehållsförteckning

Inledning	4
Inriktningen vi gemensamt valt	5
Sametingets övergripande ställningstaganden	6
<i>Fritt och Informerat Förhandssamtyckte</i>	6
<i>Konventionen om biologisk mångfald</i>	7
<i>Minerallagen</i>	8
<i>Undersökningstillstånd</i>	9
<i>Bearbetningskoncession</i>	10
<i>Mineral – och intrångsersättning</i>	10
Genomförandestrategi	12
<i>Sametingets politiska ansvar</i>	12
<i>Sametingets myndighetsansvar</i>	13
Samisk markanvändning	14
Bilagor	17
<i>Bilaga 1 Tillståndprocessen från undersökning till gruva i drift</i>	18
<i>Bilaga 2 Ansvarsfullt gruvföretagande</i>	20
<i>Bilaga 3 Mineraler och gruvor inom Sápmi idag</i>	22
<i>Bilaga 4 Sametinget kan inte acceptera fortsatt exploatering av Sápmi</i>	23
<i>Bilaga 5 Umeådeklarationen</i>	24
<i>Referenser</i>	27

Inledning

Vi samer är urfolket i Sápmi. Vårt folk har sedan urminnes tider bott i och förvaltats dess land och vatten med stor respekt och försiktighet. Vi är en del av landskapet i Sápmi. Våra liv – våra näringar och kulturyttringar – anpassas för att flexibelt balansera mellan vad naturen kan ge och vad vi kan ta (bruka) utan att förbruka naturen.

Vår djupa relation till naturen är svår att fånga med ord. Att leva i naturen och att försörja oss direkt på det naturen kan ge, skapar en omedelbar relation mellan oss och naturen (djuren, varandra). Vi litar till ett levande förhållningssätt till Sápmi, vårt hem. Om vi – eller någon annan – förstör naturen skadas också vår kultur.

Miljön i Sápmi är känslig. En livskraftig natur förutsätter att vi brukar den med stor försiktighet. De traditionella formerna för våra näringar har alltid tagit sin utgångspunkt i långsiktighet och utifrån ett hållbart levnadssätt. Om de naturliga förutsättningarna sviktade på ett visst område fanns möjligheten att nyttja alternativa resurser samtidigt som de försvagade resurserna fick återhämta sig.

Sápmi rymmer stora naturtillgångar med höga natur- och kulturvärden och där vi idag står inför ett stort tryck på att utvinna naturresurserna i form av mineraler, skog och energiutvinning. Den samiska markanvändningen bygger till stor del på att använda förnybara naturresurser. Under årtusenden har samer levt av det naturen gett och utvecklat ett sätt att leva genom att bruka men inte förbruka naturresurserna. Detta synsätt och dessa möjligheter vill vi föra vidare till kommande generationer.

För att klargöra Sametingets ställningstagande kring hur naturresurserna inom Sápmi ska hanteras, och då speciellt i förhållande till mineralutvinning, har denna strategi tagits fram på uppdrag av Sametingets plenum.

Denna strategi ska ses som ett politiskt ställningstagande, men även som ett inspel till regeringen och länen i deras utvecklingsarbete och till de myndigheter som på olika sätt beslutar i och bevakar frågor om miljö, näringslivsutveckling, samhällsbyggnad, resursanvändning och tillståndshantering.

Inriktningen vi gemensamt valt

Sametingets livsmiljöprogram *Eallinbiras* som tidigare antagits, anger inriktningen för hur vi samer ser på våra marker och vatten och hur dessa ska brukas. De principer och värderingar som anges i *Eallinbiras* är också grundläggande för Sametingets syn på förutsättningar för mineralutvinning i Sápmi.

Vårt övergripande mål uttryckt i Eallinbiras: En livskraftig & hållbar samisk livsmiljö

Vi önskar att leva i ett livskraftigt Sápmi som är rotat i både en bärkraftig natur och i en levande samisk kultur. Människan och naturen har en långsiktig förmåga att förnya sig och hållbart vidareutvecklas även i tider av betydande förändringar. Både natur och kultur i Sápmi upplevs som berikande för omvärlden. Vi anser att det är viktigt att:

- särskilt värdefulla områden för vår kultur och våra näringar skyddas mot ingrepp och andra störningar
- alla verksamheter är hållbara och bedrivs efter försiktighetsprincipen
- försiktigt och hållbart nyttjande förverkligas
- ingen ytterligare storskalig exploatering sker
- det samlade nyttjandet av naturresurser inom det samiska traditionella bosättningsområdet står i harmoni med de ekologiska system inom vilka näringarna bedrivs (eftersom uthållig renskötsel, jakt, fiske, fångst och gårdsbruk förutsätter ett långsiktigt nyttjande av naturens resurser)

- utnyttjande och exploatering av mark och vattenresurser inte ytterligare utarmar de samiska näringarnas behov

Vi anser att mark och vattenresurser i Sápmi först och främst finns för våra näringars behov och vår kulturs överlevnad.

För att vi ska kunna uppnå detta i förhållande till utvinning av mineraler och storskalig gruvdrift, ställs höga krav på såväl förändringar i lagstiftning, av myndigheters tillämpning och praxis i förhållande till gällande rätt och till Sametingets eget arbete med samhällsplaneringsfrågor.

2013-08-28 antog Sametingets plenum det eniga uttalandet "Sametinget kan inte acceptera en fortsatt exploatering av Sápmi" med krav som sändes till Sveriges regering.¹

2014-02-20 antog den fjärde samiska parlamentarikerkonferensen Umeådeklarationen, vars tema är mineralexploateringar.²

Fokus i denna rapport ligger på att klargöra några grundläggande principer om samernas rätt till inflytande över de naturresurser som utvinns i Sápmi, vilka förändringar som behöver göras i befintlig minerallagstiftning och hur Sametinget ska arbeta för att genomföra de förslag som denna policy lyfter fram.

¹ Se bilaga 4.

² Se bilaga 5.

Sametingets övergripande ställningstaganden

I väntan på att ILO 169 och Nordisk Samekonvention ratificeras och implementeras i svensk lag anser Sametinget att ett moratorium för all exploatering i Sápmi ska råda. Alla naturresurser över och under jord inom samernas traditionella landområden, tillhör det samiska folket. Detta tydliggörs bl.a. i Urfolksdeklarationens artikel 26.

Självbestämmanderätten är till sin natur en kollektiv rättighet för ett folk och är därför i direkt relevans för förvaltningen av naturresurser. Självbestämmanderätten följer av FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter artikel 1 och 27 och av Urfolksdeklarationens artikel 3 och 4.

Urfolk har genom bestämmelserna i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter artikel 27 rätt till skydd för sin kultur. Bestämmelsen är absolut och skyddar samernas utövande av sin kultur, tro och traditionella näringar, tillika de moderna sätt som de traditionella näringarna utövas på och de områden och naturresurser som utgör basen för denna näringsutövning.

Enligt minoritetsspråklagen 2009:724 ska samernas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur främjas. Särskilt barns utveckling av kulturell identitet betonas. Lagen bör implementeras i processerna runt mineralexploateringar.

Den grundläggande principen för urfolk om rätten till delaktighet och inflytande i alla delar av beslutsprocessen i enlighet med egendomsrätten, kommer till uttryck i principen om *Free, Prior and Informed*

Consent - Fritt och Informerat Samtycke som lämnats i förväg. Denna princip måste regleras i förhållande till minerallagen och miljöbalken.

Fritt och Informerat Förhandssamtyckte

Principen om urfolkens rätt till fritt och informerat förhandssamtycke grundar sig i att urfolk har rätt att säga ja eller nej till verksamheter som påverkar deras traditionella landområden, innan verksamheten påbörjas. Konkret innebär detta flera saker:

Free/Fritt:

- ✓ Rättighetsinnehavarna (Sametinget, berörda samer och berörda samebyar) ska ha informerats om sina rättigheter att säga ja eller nej
- ✓ Urfolket ska ha accepterat beslutsprocessen och arbetsprocessen som kommer att användas för varje verksamhet
- ✓ Informationsinitiativet ligger på bolaget, informationen ska vara transparent och objektiv
- ✓ Processen ska vara fri från mutor eller tvång
- ✓ Möten och beslut ska genomföras på platser, tidpunkter, på det språk och i det format som samerna har godkänt
- ✓ Medling ska sättas in om enighet inte kan uppnås
- ✓ Bolagen förbinder sig att inte fortsätta processen utan medgivande från urfolket

Prior/I förväg

- ✓ Informationen ska ges så tidigt som möjligt
- ✓ Tillräcklig tid måste ges för att förstå och analysera all relevant information och dess konsekvenser
- ✓ Beslutsprocessen för att kunna lämna sitt medgivande måste respekteras trots tidsutdräkt

Informed/Informerat

- ✓ Objektivt och täcka både positiva och negativa konsekvenser
- ✓ Vara fullödlig och täcka ett spektrum av tänkbara sociala, socioekonomiska, kulturella och miljömässiga konsekvenser, samt konsekvenser för urfolkets rättigheter
- ✓ Vara tillgängligt, transparent, lättförståeligt och på det språk urfolket vill
- ✓ Urfolket ska ha möjlighet att ha rådgivare med sig
- ✓ Informationen ska tillgängliggöras för alla grupper inom urfolket.

Consent/Samtycke

- ✓ Ett fritt givet beslut som kan vara ett JA eller ett NEJ till den föreslagna åtgärden
- ✓ Rätten att ändra sig om ny information tillkommer
- ✓ Ska ges på det sätt och genom den beslutsprocess som urfolket beslutat om
- ✓ Inte detsamma som konsultationer
- ✓ Inte för all evighet gällande

Ett samrådsförfarande utifrån principen om fritt och informerat förhandssamtycke ställer stora krav på stat, myndigheter och lagstiftning som måste anpassas. Fritt och informerat förhandssamtycke ställer även stora krav på arbetssätt för de bolag som vill etablera verksamhet i Sápmi.

Konventionen om biologisk mångfald

Konventionen om biologisk mångfald, CBD, är en mycket betydelsefull internationell överenskommelse som stadgar hur vi ska förhålla oss till miljön och utnyttja våra naturresurser. I konventionen fastställs tre huvudmål: bevarande av biologisk mångfald, hållbart nyttjande av dess beståndsdelar och rättvis fördelning av de vinster som uppstår vid utnyttjandet av genetiska resurser. Konventionen innehåller bl.a. bestämmelser (artikel 8j) om att staterna ska respektera, bevara och bibehålla kunskaper, innovationer och sedvänjor hos ursprungliga och lokala samhällen med traditionella levnadssätt som är relevanta för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald, och främja en bredare tillämpning av dessa, med totala intrångsbilden för samerna. Det fordrar godkännande och deltagande av innehavarna av sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor. Enligt konventionen (artikel 10 c) ska staterna också skydda och uppmuntra sedvanligt nyttjande av biologiska resurser i enlighet med traditionella kulturella sedvänjor som är förenliga med kraven om bevarande och hållbart nyttjande. För Sveriges del berör konventionen samerna och förpliktar Sverige att främja samiska traditionella näringars och den samiska kulturens bevarande och utveckling. Renskötseln är också en förutsättning för att Sverige ska kunna uppnå sitt miljömål Storslagen fjällmiljö.

De samverkande staterna beslutade i maj 2000 att anta frivilliga riktlinjer, *Akwé Konriktlinjerna*, för genomförande av kulturella, ekologiska och sociala konsekvensbedömningar för planerade exploateringar som sannolikt kommer att påverka heliga platser eller mark- och

vattenområden som traditionellt nyttjas eller ockuperas av ursprungliga samhällen. Akwé Kon-riktlinjerna spelar en nyckelroll för att staterna ska kunna leva upp till bland annat artikel 8j i CBD.

Minerallagen

Dagens minerallag är uteslutande en exploateringslag, där intentionen med lagstiftningen är att öka kunskapen om mineraltillgångarna och att tillgodose landets och världens behov av brytvärda mineraler.

Samernas rättigheter och intressen tillgodoses inte med dagens lagstiftning. Minerallagen (1991:45) trädde i kraft den 1 juli 1992 och ersatte då både gruvlagen (1974:342) och lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter (gamla minerallagen). Efter detta har en del förändringar genomförts, bl.a. 2005 genom regeringens prop. 2004/05:4.

I Sverige har staten inte hävdat äganderätt till all malm även om det i historien funnits förslag till detta. Sedan kronoandelen avskaffades har det allmänna heller inga anspråk på direkt ekonomisk ersättning vid gruvbrytning.

I minerallagen har en avvägning gjorts mellan markägarens, prospektörens och samhällets intressen. Dagens lagstiftning säkerställer och respekterar inte rennäringens och andra samers rätt till mark och vatten. Sametinget kan därmed inte heller ta ansvar för att mineralutvinning i Sápmi sker på ett sådant sätt att vi bevarar en bärkraftig livsmiljö i Sápmi i framtiden.

Sametinget kräver att minerallagen ändras och anpassas till samernas folkrättsliga rättigheter i enlighet med de

grundprinciper som Sametinget lyfter i detta dokument, särskilt i förhållande till egendomsrätten.

Det är också nödvändigt att anslutande lagstiftningar, såsom miljöbalken och plan- och bygglagen ges motsvarande förändringar. Miljöbalken bör stärkas. Det krävs en helhetssyn på samisk tradition, kultur och rennäringens markanvändning och annan samisk markanvändning. Därför är det viktigt att samebyarna och andra samer som berörs är med i processen.

Sametingets syn är att:

Till dess att ILO 169 och Nordisk Samekonvention är ratificerad och implementerad i Sverige anser Sametinget att ytterligare minarexplatering och prospektering av Sápmi **INTE ska ske**.

- Sametinget ska verka för en långsiktig hållbar samhällsutveckling i Sápmi.
- Sametinget ska ha rätt till veto mot exploatering
- Berörda samer ska ha rätt till veto mot exploatering.
- Berörda samebyar ska ha rätt till veto mot exploatering
- Processen ska ske enligt principen om *free, prior and informed consent*.

Innan en eventuell exploatering medges ska Sametinget, berörda samer och berörda samebyar vara eniga om att en exploatering kan ske.

- Ersättning för skada tillfaller rättighetsinnehavaren. Förlust av

exempelvis renbete, fiskevatten och jaktmarker ska kompenseras den skadelidande.

- En mineralavgift för exploateringen (royalties) placeras i en fond för renskötseländamål, andra samiska näringar och samisk samhällsutveckling.

Dessa punkter bör utredas och utvecklas i en större process. Berörda samer och samebyar ska tolkas i en vid bemärkelse. I det fallet det ska bli en etablering krävs samtycke från Sametinget, berörda samer och berörda samebyar. Om någon part säger nej stoppar det exploateringsplanerna.

Förslag till förändringar i tillämpning av nu gällande minerallag

Undersökningstillstånd

Utgångspunkten för beviljandet av undersökningstillstånd idag är att dessa arbeten ska kunna genomföras med minsta möjliga skada på både natur- och kulturmiljön. Erfarenheterna visar dock att mer omfattande prospekteringsarbeten medför störningar för renskötsel och andra samiska näringar. Det finns en låg kunskap om konsekvenserna av prospekteringsarbetenas påverkan på rennäringens och annan samisk markanvändning hos tillståndsgivande instanser och inte minst hos prospekteringsbolagen.

Enligt konventionen om biologisk mångfald, CBD, ska urfolkens traditionella kunskaper tas tillvara och beaktas och det borde inte vara möjligt att genomföra prospekteringsarbeten utan urfolkets medgivande.

Sametinget anser att innan en ansökan om undersökningstillstånd upprättas måste prospektören samråda med Sametinget, berörda samer och berörda samebyar. Prospektören ska till samrådet upprätta en rapport om den planerade verksamheten och på vilket sätt den påverkar rennäringen och samiska intressen såsom mark- och landskapspåverkan, påverkan på kulturmiljö, rennäring, jakt och fiske.

Särskilt viktigt är att redogöra för kringliggande undersökningstillstånd och befintliga exploateringar som redan nu påverkar markanvändningen. En sådan första rapport är inte tänkt att motsvara kraven för en miljökonsekvensbeskrivning, men ska vara ett tillräckligt underlag för att Sametinget, berörda samer och berörda samebyar samt Bergsstaten ska kunna ta ställning till undersökningstillståndet. Alltför ofta beviljas undersökningstillstånd utan hänsyn till hur undersökningsarbetena påverkar rennäringen.

Rapporten tillsammans med ett godkännande eller avstyrkande av verksamheten från Sametinget, berörda samer och berörda samebyar ska bifogas ansökan till Bergsstaten

Vid sin bedömning om tillstånd till undersökning måste Bergsstaten ta hänsyn till tidigare lämnade undersökningstillstånd inom samma sameby och den samlade effekten av dessa.

Om ett medgivande till verksamheten har getts av Sametinget, berörda samer och berörda samebyar, måste prospektören och samebyn samt Sametinget vara överens om arbetsplanens villkor kring åtgärder till hänsyn för samiska intressen

innan den skickas till Bergsstaten och innan den blir gällande.

Alla förändringar i villkoren till arbetsplanen under prospekteringsarbetets gång, ska godkännas av Sametinget, berörda samer och berörda samebyar.

Prospektören måste även ställa så pass hög ekonomisk säkerhet att kostnaderna för åtgärderna är täckta. Det bör tidigt finnas en garanti för sanering och efterbehandling.

Bearbetningskoncession

En bearbetningskoncession kan endast beviljas efter konsensus från Sametinget, berörda samer och berörda samebyar.

Vid sin bedömning om tillstånd till undersökning måste Bergsstaten ta hänsyn till tidigare lämnade undersökningstillstånd, andra exploateringar, övriga markintrång och de kumulativa effekterna av dessa inom samma sameby och den samlade effekten av dessa.

En fullödig miljökonsekvensbeskrivning, MKB, avseende verksamhetens påverkan på rennäringen och annan samisk markanvändning ska tas fram redan i det här stadiet. En miljökonsekvensbeskrivning om markanvändningen är inte fullödig utan sociala- och kulturella konsekvensbeskrivningar (SKB och KKB). Det behövs en helhetssyn utifrån Sametingets Eallinbiras-program. Konsekvenserna för hela det samt det samiska samhället i stort behöver utredas.

En MKB i det här sammanhanget är inte bara ett material för de tillståndsgivande

instansernas bedömningar, utan det ska också vara ett underlag för att berörda samer och berörda samebyar ska kunna fatta sitt beslut om fritt samtycke till verksamheten eller ej. Det ska dock observeras att det är berörda samer och berörda samebyarna som själva beslutar om en MKB behöver upprättas för att kunna fatta beslut i frågan.

Mineral – och intrångsersättning

Bolag som utvinner mineralresurser inom det samiska traditionella markområdet ska avsätta medel.

Rättighetsinnehavarna; Sametinget, berörda samer och berörda samebyar har rätt till del av vinst (royalties) från mineral- och malmutvinning enligt FN:s urfolksdeklaration artikel 26. Idag har fastighetsägarna rätt till en mineralersättning om 1,5 promille av beräknat värde på den malm som brutits under året. Om det finns flera fastigheter inom koncessionsområdet, bestäms ersättningen efter varje fastighets del i området. Bolagen betalar även 0,5 promille till staten. Sammanlagt betalar bolagen 2 promille beräknat på den brutna malmen.

Urfolks lokalsamhällens egendomsrätt till land ger en rätt att neka eller acceptera tillträde till deras respektive traditionella områden. Det innebär att sådana normalt förenar en eventuell acceptans till tillträde med ett krav på del i intäkt från naturresursutnyttjande. Normalt är att vinstdelning vid naturresursutnyttjande i urfolksområden uppkommer genom avtal.

Sametinget anser att del av medel från de bolag som verkar inom Sápmi ska utgå till samiska behov. Detta skall gälla nyetableringar, befintliga exploateringar från nu och framöver samt även retroaktivt.

Sametinget anser att sådana medel ska tillkomma en fond under Sametinget för rennäring, andra samiska näringar och samisk samhällsutveckling.

Utöver detta ska skada ersättas rättighetsinnehavaren. Förlust av exempelvis renbete, fiskevatten och jaktmarker ska kompenseras den skadelidande.

Genomförandestrategi

Sametingets politiska ansvar:

- Verka för att Sverige omgående ratificerar ILO 169.
- Verka för att Sametinget ges rätten till avgörande inflytande över samiska marker.
- Verka för ett moratorium för ytterligare prospekteringar och öppnande av nya minarexploateringar i Sápmi tills en lagstiftning som beaktar såväl samebyarnas som samiska folkets rättigheter införts.
- Arbeta för att en övergripande analys över vilka effekter utvidgad gruvverksamhet får på miljön, renskötseln, andra samiska näringar, den samiska kulturen och det samiska samhället i övrigt.
- Aktivt arbeta för implementering av gällande internationell rätt i nuvarande lagstiftning. Berörda samers och berörda samebyars rätt att säga ja eller nej till mineralutvinning inom deras respektive traditionella område ska implementeras i lagstiftningen och efterlevas. Den grundlagsskyddade renskötselrätten måste respekteras. En hållbar livsmiljö ska genomgående prioriteras med fokus på nutida och kommande samiska generationers möjligheter.
- Verka i nära samarbete med renskötseln, övriga samiska näringar och dess representativa organisationer för att minerallagen ändras i enlighet med internationell rätt.
- Vartannat år utkomma med en rapport till regeringen om Sametingets syn på den svenska statens måluppfyllelse gällande de internationella och nationella åtaganden gentemot samerna som urfolk i Sverige.
- Årliga konsultationer med regeringen om övergripande samhällsplaneringsfrågor och uppföljning av Sametingets rapportering avseende statens måluppfyllelse gällande de internationella och nationella åtaganden gentemot samerna som urfolk i Sverige.
- Arbeta för en förändring av instruktionen för Sametinget så att Sametinget som myndighet får ett tydligt ansvar att bevaka samiska intressen i mål och ärenden där minerallagen tillämpas samt delta i miljöprövningar som gäller frågor som är principiellt viktiga eller har stor betydelse för samiska intressen.
- Aktivt arbeta för att både Sametinget som politiskt organ samt som myndighet med ansvar i samhällsplaneringsärenden, kan genomföra de förslag denna policy presenterar. Det kan ske genom resursförstärkning.

- Inom ramen för Samiskt Parlamentariskt Råd gemensamt med Norge och Finland titta över exempel på avtal som urfolk slutit med exploatörer för att se hur samerna kan tillämpa det.

Sametingets myndighetsansvar:

- Ta fram övergripande analyser över det kumulativa exploateringsstrycket inom samernas traditionella landområde.
- Följa upp och årligen rapportera övriga myndigheters ansvarsuppfyllelse avseendetillstånds-, samråds- och beslutsprocesser som påverkar rennäringen och övriga samiska näringars markanvändning.
- Aktivt arbeta för en kunskapshöjning hos övriga myndigheter om den samiska kulturen och om rennäringen och andra samiska näringars markanvändning och markanvändningens betydelse för kulturen.
- Genomföra årliga myndighetsdialoger med andra centrala verk såsom Naturvårdsverket, SGU, Boverket, Riksantikvarieämbetet och Tillväxtverket. Årliga dialoger ska även hållas med kommuner och länsstyrelser som är ansvariga för kommunernas översiktsplaner.
- Stödja och tillföra resurser till kompetenshöjande- alternativt andra stödjande insatser avseende berörda samer, berörda samebyar

och de samiska lokalsamhällenas möjligheter att aktivt delta i samråds- och beslutsprocesser.

- Stödja utvecklandet av insatser som granskar företags hänsyn till rennäringens och samiska intressen vid verksamhet inom Sápmi.
- Arbeta för att de riktlinjer avseende miljökonsekvensbeskrivningar (MKB, SKB samt KKB) gällande rennäringens markanvändning och annan samisk markanvändning som tagits fram används och tillämpas.
- Utarbeta förslag på hur samer utanför samebyarna ska medverka i planeringsprocessen, så att samiska behov beaktas i alla delar av samhällsplaneringen.

Samisk markanvändning

Riksdagen uttalade år 1977 att samerna i egenskap av ursprunglig befolkning i Sverige intar en särställning. Sveriges övergripande mål för samepolitiken är f.n. att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar. Genom tiden har traditionella metoder för naturresursnyttjande och traditionella kunskaper om naturresurserna utvecklats.

Renskötsel bedrivs på nära halva Sveriges yta. Renskötsel anses som en av baserna för den samiska kulturen med allt vad renen genom tiderna tillfört. Samerna har renskötselrätt.

Av rennäringslagen följer att renskötselrätten får utövas av den som är medlem i sameby och samerna har ensamrätt att bedriva renskötsel. Renskötselrätten räknas till kategorin särskild rätt till fastighet och gäller oberoende av avtal och är inte begränsad i tid. Liksom äganderätten har renskötselrätten grundlagsskydd. Rennäringen är en av grunderna för den samiska kulturen.

Andra samiska näringar som duodji, jakt, fiske, samisk turism, samisk mat, samisk design, media, samiskt gårdsbruk tillhör också den samiska kulturen och dess sedvänjor med koppling till land och vatten.

Av betydelse för skyddet för renskötselrätten är 1 kap 2 § sjätte stycket regeringsformen som stadgar att samiska folket ska ha möjlighet att behålla och utveckla ett eget kulturliv och samfundslivet främjas. Bestämmelsen ska ses som vägledning vid tolkning av andra grundlags- och lagbestämmelser.

Folkrättsligt skydd framgår av exempelvis Artikel 27 i FN-konventionen om politiska och medborgerliga rättigheter (ICCPR). Bestämmelsen anses ge skydd för samernas kulturliv, framför allt rennäringen. Enligt utredning³ fungerar de folkrättsliga reglerna som garanti att framtida lagändringar inte utgör hot mot den samiska kulturen.

Europakonventionen (EKMR), artikel 1 i konventionens första tilläggsprotokoll och artikel 8 i EKMR anger rätten till respekt för egendom och gäller som lag i Sverige (2 kap. 19 § RF). Bestämmelsen säger att ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse. De förutsättningar som anges i lag och folkrättens allmänna grundsatser ska följas.

Kammarrätten har prövat frågan om skyddet för inskränkningar för renskötselrätten i några fall. Kammarrätten anförde att den var begränsad till att döma i enlighet med svensk lagstiftning och endast skulle beakta skyldigheter och åtaganden enligt internationella överenskommelser som införlivats i svensk lagstiftning. I den mån bestämmelserna i ICCPR kommit till uttryck i svensk lagstiftning kunde ICCPR beaktas. Kammarrätten konstaterade också att det enligt såväl RF som EKMR är tillåtet med lagstiftning som inskränker ägarens rådighet om det är nödvändigt i det allmännas intresse. Det förutsätter dock att det föreligger proportionalitet mellan vad den enskilde förlorar och vad det allmänna vinner.

³ SOU 2012:73

Ett betänkande⁴ om Sveriges anslutning till ILO:s konvention 169 lades fram år 1999. Enligt betänkande var problemet med anslutningen framför allt reglerna om samernas rättigheter till mark. Kravet för anslutning till konventionen är att staterna ska erkänna ursprungsfolkens äganderätt och besittningsrätt till mark som ursprungsfolket traditionellt innehar. Utredarens bedömning var att de markrättigheter som samerna har inte når upp till konventionens krav på starkt skyddad rätt till besittning och nyttjande av marken. Skyddet mot inskränkningar i renskötselrätten ansågs inte tillräckligt stark. För att ansluta sig till ILO-konventionen bedömde utredaren att det behövdes en del åtgärder. Bl.a. ansåg utredaren att minerallagen och lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter var tvungen att ändras så att de samebyar som berördes av ansökan om undersökningstillstånd enligt de här lagarna ges rätt till samråd innan undersökningstillstånd tillåts samt att Sametinget skulle ges rätt till samråd innan undersökning och exploatering av torv eller mineral tillåts. Staten hävdar att den äger de marker som Domstolsverket kallar sameallmänningar och att samerna endast har en bruksrätt till markerna, men detta kan starkt ifrågasättas. Den första lagstiftning är gruvstadgan från 1673 och 1723 som också översattes till samiska. Skälet var att samerna ansågs som ägare till sina skatteland och skattefjäll. Praxis visar att detta synsätt tillämpades. En övergripande analys över hur intrång påverkar Sápmi saknas i dagsläget.

Många samer lever i ett omedelbart och nära förhållande till naturen. Den samiska markanvändningen bygger till stor del på

att använda förnybara naturresurser. Under årtusenden har samer levt av det naturen gett och utvecklat ett sätt att leva genom att bruka men inte förbruka naturresurserna. Detta synsätt och dessa möjligheter vill vi föra vidare till kommande generationer. Det är många samer som inte lever i ett direkt förhållande till naturen men ändå har de kulturella sedvänjorna och värderingarna. En ekologisk långsiktighet och hushållning med naturresurser är en central del i den samiska kulturens utveckling och ett ekologiskt och ekonomiskt bärkraftigt samhälle är den bästa garantin för att bevara de höga miljö- och kulturvärden som finns inom Sápmi.

Det samiska synsättet på hur naturresurser bör brukas är en förebild för andra som vill hitta ett lämpligt förhållningssätt till hur mark och vatten ska användas. I många avseenden kan majoritetssamhället dra lärdom av det samiska synsättet. I dessa tider när vi alla måste hitta nya sätt att leva för att förhindra klimatförändringarna kan samernas förhållningssätt vara en modell för andra. I sammanhanget vill Sametinget, i enlighet med ett miljömässigt hållbart och långsiktigt tänkande, poängtera behovet av att satsa mer på att tillvarata redan utbrutna metaller och återvinning, snarare än utökad exploatering och nybrytning.

Miljö i ett samiskt perspektiv handlar om förhållandet mellan naturen, människan och djuren. Alla frågor som rör sambandet dem emellan är miljöfrågor.

Samisk miljö ska också ses i ett landskapsperspektiv. Det finns förhållanden och sammanhang i naturen som har haft och har stor betydelse i det samiska samhället. Tillgången till rent

⁴ SOU 1999:25

vatten och opåverkad mark är en förutsättning för rennäringen och övriga samiska näringar och en livskraftig samisk kultur. Sametingets syn på miljöfrågor utvecklas i Sametingets livsmiljöprogram Eallinbiras.

Rennäringen måste ses i ett helhetsperspektiv som en levande och vital del av den samiska kulturen. Rennäringen är även beroende av flexibilitet. Renen styrs av vädret och omgivande störningsfaktorer. Behovet av att renen ska kunna nyttja olika betesområden, allt eftersom väder och vind förändras är en livsviktig förutsättning både för renens välmående och för renskötarens ekonomiska utfall. Flexibiliteten innebär att renskötaren kanske måste ändra tidpunkt för när ett betesområde kan eller ska användas, sättet som flyttningen ska gå till på eller vilken flyttväg som ska väljas. Samebyn har även ett krav på sig att bedriva en ordnad renskötsel och att leva upp till de miljökrav som regleras i rennäringslagen. Renskötseln och renen är en förutsättning för att Sverige ska kunna leva upp till miljömålet Storslagen fjällmiljö.

Det är viktigt att samisk mark och vatten förvaltas så att samernas behov av att använda den för renskötsel, jakt, fiske, kultur, andlighet och annan samisk markanvändning i första hand tillgodoses. Idag finns ingen samlad bild över samisk markanvändning.

För att öka förståelsen är det viktigt att alla parter i exploateringsärendet tar del av aktuell forskning och som visar på hur renar påverkas av störning. Det är viktigt att se störningseffekterna både på regional nivå och på kumulativa, långsiktiga effekter. Många samebyar anser att deras marker är så hårt trängda att de inte klarar av ytterligare exploateringar.

Det finns många samebyar utanför samebyarna som brukar land och vatten till sin försörjning genom jakt, fiske och gårdsbruk. De måste också försäkras sin rätt till mark och vatten. Stor hänsyn mot dessa är ett krav. Även deras röst måste bli hörd i sammanhanget.

De samiska markerna innehåller även samernas kulturhistoria samt en andlig dimension. Den samiska andligheten återspeglas t.ex. i ett stort antal Ortsnamn och benämningar i terrängen som vittnar om den samiska andliga anknytningen till marken (heliga fjäll och andra platser). Detta uttrycks i FN:s urfolksdeklaration artikel 25 enligt vilken urfolken har rätt till att behålla eller förstärka sin speciella andliga anknytning till sin traditionellt ägda eller på annat sätt besatta och nyttjade mark, sina territorier, sina vattenområden och sina kustområden och andra resurser samt att åta sig ansvaret härför gentemot kommande generationer.

Bilagor

Bilaga 1 Tillståndprocessen från undersökning till gruva i drift

1. Undersökningstillstånd – beslutas av bergmästaren.

Ett undersökningstillstånd enligt minerallagen lämnas till ett företag eller en privatperson och ger den som beviljats tillståndet ett företräde framför andra till en eventuell fyndighet inom området. Ett undersökningstillstånd ger också en rättighet att kartlägga vissa egenskaper i berggrunden, men bara med syfte att närmare ta reda på om vissa mineral finns i området. Ett annat ord för undersökning enligt minerallagen är prospektering. Syftet med undersökningen är att få fram uppgifter om det finns en fyndighet och i så fall dess beskaffenhet, storlek och eventuella brytvärdhet. Ett beslut från bergmästaren om undersökningstillstånd kan överklagas till förvaltningsrätten, men idag kan tillstånd nekas endast om det finns anledning att anta att undersökningen inte kommer att leda till fynd av något koncessionsmaterial eller om den sökanden bedöms vara direkt olämplig att bedriva undersökningsarbetet. Det finns med andra ord, ingen möjlighet att lyckas överklaga ett undersökningstillstånd utifrån rennäringens intressen: lagstiftningen rymmer inget sådant beaktande.

Innan undersökningsarbeten på marken börjar måste den som beviljats undersökningstillståndet göra en arbetsplan för undersökningsarbetena. Arbetsplanen måste, innan några arbeten på marken inleds, också ha delgetts alla markägare och andra sakägare, däribland berörd sameby. Dessa kan då komma med invändningar. Invändningarna måste vara skriftliga och vara tillståndshavaren tillhanda inom tre veckor från delgivningen. Om inga skriftliga invändningar lämnas blir planen gällande. I annat fall måste den som vill utföra undersökningarna antingen kontakta den som berörs för att försöka komma överens eller begära att bergmästaren fastställer arbetsplanen. I det senare fallet sker en prövning av Bergmästaren av de intressen som står emot varandra. Detta beslut kan i sin tur sedan överklagas hos mark- och miljödomstolen. Det finns hittills inga fall då ett bolag inte har fått en gällande arbetsplan till slut. Vid en prövning bedöms vilka villkor som arbetsplanen måste innehålla för att minimera olägenheterna för de motstående intressena. Villkoren kan i vissa fall vara ganska långtgående, så som att bolaget inte får borra under kalvningstid.

2. Bearbetningskoncession enligt minerallagen – beslutas av bergmästaren.

För att en gruva ska komma i drift behövs ett flertal olika tillstånd. Den viktigaste prövningen sker när bolaget söker en så kallad bearbetningskoncession enligt minerallagen.

För detta beslut krävs att sökanden kan påvisa en fyndighet som sannolikt kan tillgodogöras ekonomiskt. Vidare krävs att fyndighetens läge inte är olämpligt. En miljökonsekvensbeskrivning måste finnas som länsstyrelsen och kommunen ska granska. Är bergmästaren och länsstyrelsen inte överens om markanvändningen beslutar regeringen om en bearbetningskoncession ska kunna beviljas eller ej.

3. Tillstånd med villkor enligt miljöbalken – beslutas av miljödomstolen.

Tillståndsprövningen sker enligt samma regler i miljöbalken som för annan verksamhet som har inverkan på miljön. Gruvor ska uppfylla samma miljökrav som annan industriell verksamhet. Det är vid prövningen hos miljödomstolen som de närmare villkoren för verksamheten, t.ex. buller, damning, upplagsplatser m.m., bestäms. Tillsynen över att miljövillkoren sedan följs utövas oftast av länsstyrelsen i länet och av kommunens miljö- och hälsoskyddsnämnd.

4. Markförvärv genom avtal med markägarna samt markanvisningsbeslut vid en särskild förrättning av bergmästaren.

Vid förrättningen ligger avtalen som ingåtts till grund för markanvisningsbeslutet. Tvångsförvärv av viss mark kan förekomma men är ovanligt. Om det behövs deltar två gode män från orten i markanvisningsförrättningen.

5. Bygglov m.m. – beslutas av kommunens byggnadsnämnd (eller motsvarande)

Alla byggnader måste uppföras i enlighet med bestämmelserna i plan- och bygglagen och kommunens planer.

Bilaga 2 Ansvarsfullt gruvföretagande

Inom internationell rätt finns det också en nära koppling till de etiska riktlinjer som många internationella finansinstitut och större företag är anslutna till. CSR (Cooperate Social Responsibility) arbetet intar ett allt större intresse bland framförallt de lite större företagen. Världsbanken godkänner t.ex. inte investeringar i ett urfolksområde om inte en social konsekvensanalys genomförts.

I arbetet att stödja ett hållbart förhållningssätt i förhållande till samerna och andra urfolk i Arktis så utgör CSR ett mycket viktigt instrument.

OECD:s riktlinjer

OECD:s riktlinjer för multinationella företag är gemensamma rekommendationer till företag från 39 regeringar. Riktlinjerna förhandlades fram 1976 och har omförhandlats fem gånger, senast år 2011.

Riktlinjerna utgör en del av OECD:s deklARATION om internationella investeringar och multinationella företag. OECD:s medlemsländer har åtagit sig att främja riktlinjerna bland annat genom att inrätta en nationell kontaktpunkt (NKP). Den svenska regeringen har uttalat att man förväntar sig att svenska företag följer OECD:s riktlinjer.

OECD:s riktlinjer för multinationella företag innehåller bland annat:

- ✓ Allmänt: Respektera mänskliga rättigheter, bidra till en hållbar utveckling och de anställdas fortbildning.
- ✓ Information: Ge god information om sin verksamhet och sina produkter och tjänster, såväl finansiell som annan.
- ✓ Miljö: Sträva efter kontinuerlig förbättring. Skydda miljö, hälsa och säkerhet till exempel genom miljöledningssystem och att tillämpa försiktighetsprincipen. Utveckla och tillhandahålla produkter och tjänster utan olämplig miljöpåverkan.

När det gäller respekten för mänskliga rättigheter ska företag tillämpa riktlinjerna med tillbörlig aktsamhet avseende risken för att påverka mänskliga rättigheter på ett negativt sätt. Särskild aktsamhet tillskrivs verksamheter som påverkar urfolks rättigheter.

Oavsett om inhemsk lagstiftning tar tillräcklig hänsyn eller ej till de mänskliga rättigheterna, så ska företagen som ett minimum tillämpa Konventionen om mänskliga rättigheter, Konventionen om civila och politiska rättigheter och Konventionen om Ekonomiska, Sociala och Kulturella rättigheter. När det gäller urfolks rättigheter hänvisas särskilt till FN:s urfolksdeklARATION.

Internationella standarder

Det finns en mängd olika standarder, riktlinjer etc. för företag att ansluta sig till exempelvis The Global Reporting Initiative (GRI). Några generella hållpunkter för ansvarsfullt gruvföretagande kan sammanfattas med:

- ✓ Fokus på sociala och miljömässiga konsekvenser som utreds innan verksamheten påbörjas. Sådana utredningar kan ta upp till två år innan de är fullständiga.
- ✓ Inga sociala eller miljömässiga konsekvenser får hållas hemliga för de som påverkas av verksamheten. Grupper av människor som påverkas, inklusive lokalsamhällen har rätt till oberoende tekniskt- och juridiskt kunniga rådgivare för att kunna ta del av och samverka kring konsekvensutredningarna.
- ✓ Om de som påverkas av den planerade verksamheten inte vill att gruvprojektet ska fortskrida, så ska detta respekteras av bolaget.
- ✓ Gruvverksamheten får inte påverka den biologiska mångfalden eller mark- och vattenresurserna på ett för omfattande sätt.
- ✓ Ansvarsfulla gruvföretag upprätthåller alla internationella konventioner och riktlinjer avseende sitt sociala och miljömässiga ansvar.
- ✓ Det måste säkerställas att alla relevanta kostnader för gruvverksamhetens sociala och miljömässiga konsekvenser på lokalsamhället, redovisas.
- ✓ Tillräckliga säkerheter måste ställas så att de sociala och miljömässiga åtagande företaget har kan genomföras.

Bilaga 3 Mineraler och gruvor inom Sápmi idag

Mineral

I Sverige beräknas gruvindustrin öka sin produktion av metallmalmer med 150 % mellan 2011 och 2020 - från ungefär 60 Mt till knappt 160 Mt. En liknande trend kan spåras framförallt i Finland. Även i Norge spås en utveckling om än från mycket låga utgångsnivåer. Det planeras för en lång rad av projekt i hela Norden främst rörande järnmalm men även basmetaller och som i Finland ädelmetaller.

Gruvnäringen i delar av Sápmi; Norrbotten och Västerbotten

Sysselsättningen i gruvorna finns främst i LKABs järnmalmsgruvor i Kiruna och Gällivare kommuner samt i Bolidens koppargruva i Aitik, Gällivare kommun. Västerbotten har fler aktiva gruvor än i Norrbotten, men volymen och manskapet är mindre. Det finns långt gångna planer på nya gruvor i både Västerbotten och Norrbotten. Av Sveriges totala malmproduktion kommer mer än 96 % från regionens gruvor. Under 2011 var 13 gruvor i drift i Sverige varav 10 fanns i regionen - 4 gruvor i Norrbotten och 6 gruvor i Västerbotten.

Nationellt och regionalt mineralstrategiarbete

Nationell mineralstrategi

Regeringen har under 2012 arbetat med att ta fram en strategi för ett långsiktigt och hållbart nyttjande av Sveriges mineralresurser, som ett svar på det meddelande Europeiska kommissionen lade fram om en integrerad vision för utmaningarna på råvarumarknaden. Arbetet har legat under Näringsdepartementet i samverkan med övriga departement. Sverige geologiska undersökning (SGU) har bistått regeringen i utarbetandet av mineralstrategin.

Regional mineralstrategi för Norrbotten och Västerbotten

Länsstyrelsen i Norrbottens län har tillsammans med Länsstyrelsen i Västerbottens län tagit fram ett förslag till en gemensam regional mineralstrategi för Norr- och Västerbotten. Mineralstrategins bärande vision är att Norrbotten och Västerbotten på ett avgörande sätt ska bidra till att Sverige över tid ska vara den ledande gruvnationen i världen. Sametinget vill påpeka att strategin fokuserar på den utveckling som gruvsektorn uppvisat under de senaste åren, men utelämnar det faktum att hela gruvsektorn karaktäriseras av återkommande cykler med betydligt lägre lönsamhet pga. att mineralmarknaden är mycket labil och sårbar. Detta konjunkturberoende är av stor betydelse för de lokalsamhällen som berörs av ett gruvprojekt, framförallt ur ett långsiktigt hållbarhetsperspektiv, där de miljömässiga- och sociala konsekvenserna kan bli långt mycket kostsammare än vad gruvprojektet genererar på sikt.

Sametinget menar att den regionala strategin utelämnar resonemang om kortsiktiga vinster i form av arbetstillfällen kontra de samhälleliga kostnader som genereras om inte gruvprojekten blir långsiktiga. Det borde finnas en större analys om påverkan på motstående intressen och i vilka fall och under vilka förutsättning gruvprojekt ska beviljas ur ett helhetsperspektiv. Det är även viktigt att påtala att de samiska näringarna bidrar både till direkta arbetstillfällen och kringssysselsättning till många av de små kommunerna både i Västerbotten och Norrbotten.

Bilaga 4 Sametinget kan inte acceptera fortsatt exploatering av Sápmi

Sametingets uttalande uppläst i Gállok den 28 augusti 2013. Uttalandet antogs av ett enigt plenum.

Med anledning av de pågående gruvexploateringarna i hela Sápmi, däribland den påbörjade provbrytningen i Gállok/Kallak i Jokkmokk samt gruvplanerna i Rönnbäck i Björkvattdalen, Tärnaby, som utgör uppenbara brott mot de mänskliga rättigheterna och samernas rätt som urfolk att bestämma över sin kultur, sitt land och sin livsmiljö, kräver Sametinget:

- **Att** svenska staten stoppar all pågående prospektering, samtliga nya undersökningstillstånd, arbetsplaner och koncessionsansökningar, i avvaktan på att Sverige lever upp till internationell urfolksrätt, särskilt principerna om *Free Prior and Informed Consent/Fritt Informerat Förhandssamtycke* som måste implementeras i alla frågor som berör urfolket samerna.
- **Att** Sametinget ges rätten till avgörande inflytande över samiska marker.
- **Att** lagstiftningen ändras så att det samiska folkets behov av funktionella land och vatten ska väga tyngre än utländska riskkapitalisters vinstintressen.
- **Att** riksintressena omvärderas, så att långsiktiga intressen värderas högre än kortsiktigt vinsttänkande.
- **Att** en hållbar livsmiljö genomgående prioriteras, med fokus på nutida och framtida generationers möjligheter till sin egen kultur, fysisk och psykisk hälsa samt att utöva och utveckla långsiktigt hållbara samiska näringar.
- **Att** de samiska näringarnas behov, såsom rennäring, jakt, fiske, duodji, turism m.m, av funktionella arealer aldrig får hotas av kortsiktiga exploatering. Den grundlagsskyddade renskötselrätten måste respekteras.
- **Att** de kulturella och psykosociala konsekvenserna måste beaktas i all samhällsplanering i Sápmi.

Samer är enligt Sveriges grundlag ett folk med internationellt erkända urfolksrättigheter.

I FN arbetar alla länder för att ge urfolken tillbaka de rättmätiga rättigheterna till sitt land och sin kultur. Redan i FN:s konvention och mänskliga fri- och rättigheter 1966, ges alla folk i världen rätt till självstyre. Detta har förtydligats alltmer i det internationella arbetet med folkrätten. Konventioner har tillkommit för att stärka rättigheterna till barn, kvinnor, arbetare med flera utsatta grupper i samhället. Urfolkens rättigheter till sitt land, sin kultur och utveckling har tydliggjorts i den s.k. Urfolksdeklarationen 2007 och i ILO-konventionen 169, konventionen om Biologisk mångfald samt ett flertal andra konventioner, deklamationer och resolutioner i FN.

Vi anser det förkastligt att statens mineralstrategi och översyn av minerallagen går tvärtemot regeringens uttalade strategi för de traditionella näringarna i Arktis. Den mineralpolitik som Sverige i dagsläget driver bygger på en fortsatt kolonisation av det samiska folket och Sápmi.

En fortsatt exploatering av Sápmi är något som Sametinget inte kan acceptera. Sametinget kommer att fortsätta verka för en långsiktigt hållbar samhällsutveckling och alla samers fortsatta möjligheter att leva och verka i Sápmi.

Bilaga 5 Umeådeklarationen

Den fjärde samiska parlamentarikerkonferensen 20 februari 2014 i Umeå/Umeå, för samiska ledamöter från sametingen i Finland, Norge och Sverige där även ryska samers företrädare deltar, har beslutat sig för att göra följande gemensamma uttalande¹:

Vi bekräftar vårt åtagande att stödja de tidigare parlamentarikerkonferenserna i Jáhkmáhkke/Jokkmokk, Ruávinjargâ/Rovaniemi (2008) och Girkonjárga/Kirkenes (2011) vad gäller förverkligandet av de antagna deklARATIONERNA,

Vi kräver att de finska, norska, svenska och ryska staterna bidrar till förverkligandet av målen i den klimatpolitiska strategi som Samiskt parlamentariskt råd godtog 2010,

Vi påminner om att artikel 1 om självbestämmande i Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter även rör urfolk och deras rättighet att besluta om användningen av naturresurser,

Vi betonar den samiska kulturens anknytning till naturen och den rena miljöns betydelse för den samiska kulturens framtid,

Vi framför vår djupa oro för urfolken i Ryssland, framförallt samerna, då situationen i Ryssland förvärrats, och väddar till ryska staten att förbättra urfolkens rättigheter,

Vi betonar att Nordisk samekonvention har stor betydelse för samerna som ett folk och framför vår stora oro för konventionsförhandlingarnas fortsatta långsamma framsteg,

Vi noterar med glädje att den svenska grundlagen erkänner samerna som ett folk, och påminner om att norska och finska grundlagen erkänner samerna som ett urfolk,

Vi kräver att de finska, svenska och ryska staterna ratificerar ILO-konvention 169 och att den norska staten implementerar den i lag, också gällande samernas historiska rättigheter till resurserna i havet.

Vi påminner om att de svenska, norska, ryska och finska staterna har ratificerat FN-konventionen om biologisk mångfald och att man utifrån konventionen ska säkra naturens mångfald och urfolkskulturen, och kräver att staterna påskyndar konventionens förverkligande tillsammans med de finska, norska och svenska sametingen och samiska organisationer i Ryssland,

Vi kräver att de svenska, norska, ryska och finska staterna förbinder sig att förverkliga FN:s Urfolksdeklaration och hänvisar till FN:s specialrapportörs James Anayas rapport 2013 till FN:s generalförsamling, där den rättsliga betydelsen av deklARATIONENS genomförande poängterades,

Vi påminner om att FN:s specialrapportör James Anaya år 2010 lämnade en rapport om samernas situation i Norge, Sverige och Finland och kräver att Ryssland, Norge, Sverige och Finland tar hänsyn till rapportens rekommendationer tillsammans med norska, svenska och finska sametingen och med Rysslands urfolk,

¹91 parlamentariker närvarande. Vid röstning avges 66 ja-röster, 13 nej-röster samt 3 blanka. 9 st avstod från att rösta.

Fremskrittspartiet, Sametinget i Norge lämnar skriftlig reservation

Nordkalottfolket, Fastboendes Lista, partier vid Sametinget lämnar skriftlig reservation

Sametinget Finland lämnar skriftlig reservation

Vi påminner om FN:s urfolksrapportörs rekommendationer gällande naturresurser, råämneshandlande industrier och urfolk (A/HRC/24/41) och kräver att de norska, svenska, finska och ryska staterna tar hänsyn till rekommendationerna och fullföljer dem tillsammans med de norska, svenska och finska sametingen och med Rysslands urfolk,

Vi bekräftar vårt åtagande att främja en hållbar utveckling och kräver att de svenska, norska, ryska och finska staterna genomför Rio +20 "The FutureWeWant", tillsammans med de norska, svenska och finska sametingen och med ryska samiska organisationer.

Vi förklarar härmed följande;

Artikel 1

Samerna är ett självständigt folk, vars område Sápmi är uppdelat mellan fyra stater. Sápmi är samernas traditionella område och vårt gemensamma hem, där samerna sedan urminnes tider har grundläggande rättigheter till land, vatten inklusive hav och naturresurser.

Artikel 2

Samernas självbestämmanderätt ger oss rättighet att själva besluta med hjälp av våra politiska organ, vilken utveckling vi vill ha för vårt samhälle och på vilket sätt vi vill förvalta och bruka våra områdens naturresurser, enligt internationell folkrätt och med samiska rättigheter som grund.

Artikel 3

Samerna är ett urfolk, som har rättighet till sina traditionella marker, vatten och naturresurser. De samiska folkvalda organen, Sametingen, ska kunna påverka beslutsfattandet gällande samiska rättigheter, kultur, naturresurser och markanvändning. Staterna ska förhandla med Sametingen och på ett tillförlitligt sätt uppnå enighet på både lokal, regional, nationell och internationell nivå. Sametinget ska vara med och delta i beslut i frågor som rör juridiska, politiska, ekonomiska, kulturella och sociala framsteg.

Artikel 4

Vi samer ska ha rätt att arbeta med våra egna traditionella näringar i våra egna traditionella bosättningsområden enligt våra kulturella traditioner och rättigheter. Sametingen och lokala samiska samhällen ska konsulteras, enligt principen om fritt, informerat förhandsamtycke, om samiska traditionella näringar i våra traditionella bosättningsområden i enlighet med våra kulturella traditioner och rättigheter.

Artikel 5

Vi samer berörs av staternas och företagens ekonomiska, politiska och militära intressen i Arktis och dess naturresurser. Olje- och gasutvinning, ökande transporter på arktiska havsvägar som öppnas upp ökar potentiella miljöskador. De nordliga områdena är urfolkens hem. Områdets naturmiljö är sårbar och all ekonomisk och politisk verksamhet i området påverkar urfolkens möjligheter att livnära sig. Tillsammans med klimatförändringarnas negativa konsekvenser kommer en ohållbar exploatering av Arktis att vara förödande för den samiska kulturen och dess framtid.

Artikel 6

Samiska folkets framtid, vår överlevnad, våra försörjningsmöjligheter, vårt levebröd, traditioner, historiska rättigheter och våra traditionella kunskaper, är knutna till våra traditionella områden och vatten. Naturresurserna ska fortsättningsvis ge försörjning för vårt folk och bevara vårt värdefulla kulturarv för framtida samiska generationer.

Artikel 7

Vid planerad etablering av minarexploatering i samernas traditionella områden ska det föreligga ett fritt, informerat förhandssamtycke från det samiska folket och rättighetsinnehavarna. Det samiska folket och rättighetsinnehavarna ska i enlighet med urfolksrätten få en skälig andel av omsättningen hos dessa exploateringar. För minarexploatering och dess tillhörande verksamheter, som infrastruktur, ska ersättning utgå till det samiska folket.

Staterna med samisk bosättning ska av industrin och särskilt mineralindustrin kräva en skyndsam effektivisering av arbetet med miljö-övervakning och att minska miljöföroreningar. Norska, finska, svenska och ryska staterna ska skärpa sin miljölagstiftning och straffen för miljöbrott. Gruvverksamhet som bedrivs i traditionella samiska områden, är skyldig att ersätta skador som sker i de traditionella samiska områdena i form av en återkommande kompensation samt aktiva miljöförbättrande åtgärder.

Artikel 8

Norge, Sverige och Ryssland ska förnya gruv- och minerallagstiftningen i enlighet med folkrätten. Det är absolut nödvändigt att Finlands gruvlag inte försämras med påföljden att den nuvarande samiska kulturen försvagas.

Artikel 9

De svenska, finska, norska staterna ska samråda med sina respektive Sameting och Ryssland med samiska organisationer när utvinning av naturresurser planeras på samernas traditionella marker. Den samiska kulturens värde ska utvärderas och skador förhindras som påverkar den samiska kulturen, till exempel i enlighet med konventionen om biologisk mångfald, Akwé:Kon-guidelinjerna.

Artikel 10

Vi samiska parlamentariker ser att samerna fortfarande kan möta osynliggörande och strukturell diskriminering av statliga verksamheter. Den samiska kulturen, samiska traditionella näringar och de samiska språken får ge vika för majoritetskulturens ekonomiska och politiska behov. Samerna kan även möta hatbrott i sitt dagliga liv och mer och mer i sociala medier.

Med förtryckandet av samer och brist på förståelse vill man rättfärdiga förstörelsen av samiska markers naturresurser till gagn för majoritetskulturen. Samerna får kämpa för sina rättigheter och mot okunnighet, fördomsfullhet och rasism. För vår kulturens överlevnad måste vi samer tillförsäkras rätten att leva i en tolerant miljö där våra egna traditioner och kulturella yttringar respekteras.

Artikel 11

Vi stödjer också FN:s rasdiskriminieringskommittés uppmaningar, till exempel om gruvplanerna i Rönnbäcken; att Sverige stoppar allt pågående arbete tills rasdiskriminieringskommittén har behandlat frågan.

Referenser

Ändringar i minerallagen, Prop. 2004/05:40

Undersökningstillstånd och arbetsplaner, SOU 2012:73

Minerallagen, markägarna och miljön, SOU 2000:89

En ny rennäringspolitik, Rennäringspolitiska kommitténs betänkande, SOU 2001:101

Inför en ändrad minerallag - Vissa kompletterande mineralpolitiska frågor, Ds 2002:65

Sametingets livsmiljöprogram – *Eallinbiras*, 2009

Sametingets syn på vindkraft i Sápmi, 2009

Sveriges mineralstrategi. För ett hållbart nyttjande av Sveriges mineraltillgångar som skapar tillväxt i hela landet, N2013.02, Näringsdepartementet, utgiven februari 2013

United Nations. Report of the Special Rapporteur on the rights of indigenous peoples, James Anaya, The situation of the Sami people in the Sápmi region in Norway, Sweden and Finland, A/HCR/18/35/Add.2, 2011

Sak R 069/10, Sametingets mineralveileder for undersøkelser og drift på mineralressurser, Norska Sametinget, 2010

Förslag till Nordisk Samekonvention, Hans Danelius, Reviderad svenskspråkig version, sept. 2005

OECD Guidelines for Multinational Enterprises, 2011

Responsible Mining: The key to profitable resource development, defining “best practice responsible mining”, Robert Goodland, Institute for Environmental Diplomacy & Security at the University of Vermont, 2012

IBA Community Toolkit, Negotiation and Implementation of Impact and Benefit Agreements, Ginger Gibson and Ciaran O’Faircheallaigh, 2010

“Go slow to go fast”, FSC Guidelines for implementation of Free, Prior and Informed Consent (FPIC), Prepared by Leo van der Vlist and Wolfgang Richert, Second Draft Version: 18 April 2012

“Powerful or Just Plain Power-Full? A Power Analysis of Impact and Benefit Agreements in Canada’s North”, Caine, K. J. and N. Krogman, Organization & Environment, 2010

Mining Royalties. A Global Study of Their Impact on Investors, Government, and Civil Society, James Otto, Craig Andrews m.fl. 2006

“Men vi har ju statligt tillstånd” Konflikter kring konkurrerande markanvändningar i urfolks trad. områden. Föredrag av Dr Rebecca Lawrence, Statsvetenskapl. inst. Umeå Universitet, 2011

‘Shifting Responsibilities and Shifting Terrains: State Responsibility, Corporate Social Responsibility and Indigenous Claims’, Lawrence, R., Doctoral Thesis in Sociology at Stockholm University, *Stockholm Studies in Sociology New Series* 37, 2009

Regional mineralstrategi för Norrbotten och Västerbotten, Länsstyrelsen i Norrbotten, version 1, utkast 26 april 2012

FN:s konvention om biologisk mångfald: www.regeringen.se/content/1/c6/15/28/07/fda2f01a.pdf

Tunón, Håkan (red.) Översättning: Akwé: Kon – frivilliga riktlinjer för genomförande av kultur-, miljö- och socialkonsekvensbeskrivningar av projekt som är tänkta att ske på, eller sannolikt kommer att påverka, heliga platser och mark- och vattenområden som traditionellt bebos eller nyttjas av urfolks- eller lokala samhällen, CBM:s skriftserie 50. Naptek, Centrum för biologisk mångfald, Uppsala, 2011